

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBILMIY JURNALI

Vol. 6 Issue 09 | pp. 171-177 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA TEXNOLOGIYALAR VA YASHIL IQTISODIYOTNING O'RNI

Bazarov Zakir Xonqulovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

"Mehnat iqtisodiyoti" kafedrasi dotsenti, DSc

Otajonova Charos Umidjonovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sish jarayonlarini yanada takomillashtirish, barqaror iqtisodiy o'sishdagi texnologiyalar o'rni va yashil iqtisodiyotning mamlakat iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlaridagi roli tahlil qilinadi. Maqolada O'zbekiston va xorij amaliy tajribalari asosida yashil iqtisodiyot rivojining barqaror iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'rsatiladi hamda iqtisodiy siyosatni mustahkamlash bo'yicha ilmiy xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: jigarrang iqtisodiyot, paradigma, yashil iqtisodiyot, konsepsiya, makroiqtisodiy barqarorlik, videoselektor, qo'shilgan qiymat, import, kapital, post-industrial siyosat, yashil obligatsiya, yashil energiya krediti, aylanma iqtisodiyot.

Abstract. This article analyzes the further improvement of sustainable economic growth processes in Uzbekistan, the role of technologies in sustainable economic growth, and the role of the green economy in the country's economic growth indicators. Based on the practical experiences of Uzbekistan and foreign countries, the article demonstrates the impact of green economy development on sustainable economic growth and provides scientific conclusions on strengthening economic policy.

Keywords: brown economy, paradigm, green economy, concept, macroeconomic stability, videoconference selector, value added, import, capital, post-industrial policy, green bond, green energy credit, circular economy.

Аннотация. В данной статье анализируются дальнейшее совершенствование процессов устойчивого экономического роста в Узбекистане, роль технологий в устойчивом экономическом росте, а также роль зеленой экономики в показателях экономического роста страны. На основе практического опыта Узбекистана и зарубежных стран в статье показано влияние развития зеленой экономики на устойчивый экономический рост, а также представлены научные выводы по укреплению экономической политики.

Ключевые слова: коричневая экономика, парадигма, зеленая экономика, концепция, макроэкономическая стабильность, видеоселектор, добавленная стоимость, импорт, капитал, постиндустриальная политика, зеленая облигация, кредит на зеленую энергетику, циркулярная экономика.

Kirish

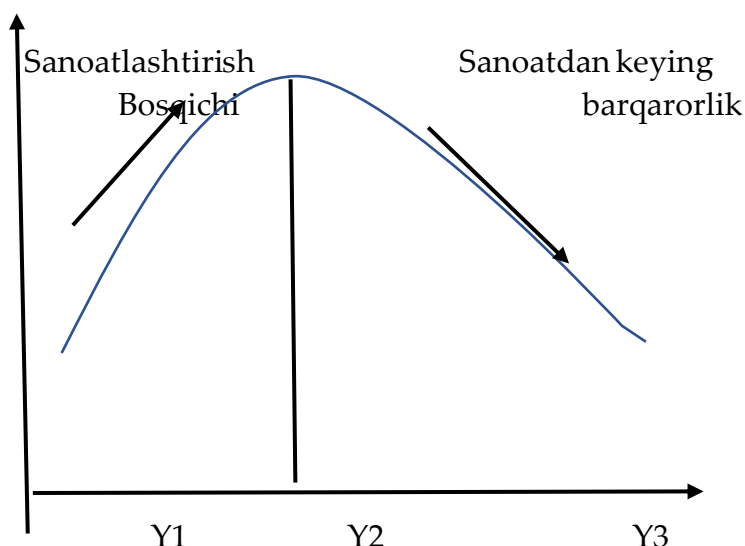
Bugungi globallashuv davrida jahon miqiyosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash eng dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Bu siyosiy jarayon esa "jigarrang iqtisodiyot" kabi an'anaviy iqtisodiy modellardan qisman vos kechib, iqtisodiy

o'sishning yangi paradigmasi—"yashil iqtisodiyot" tamoyiliga asta-sekin o'tish strategik zaruriyatga aylantirmoqda. Yashil iqtisodiyot tushunchasi ilk bor 1972-yilda Stokgolm shahrida bo'lib o'tgan Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo'yicha konferensiyasida ekologik jihatdan barqaror rivojlanish va iqtisodiy o'sish jarayonlarini uyg'unlashtirish zarurati sifatida ilgari surilgan. Mazkur konsepsiya 1992-yilda Rio-de-Janeyroda o'tkazilgan "Atrof-muhit va taraqqiyot" sammitida yanada kengaytirilib, global iqtisodiyotning yangi paradigmasi sifatida e'tirof etildi.[1]. Bugungi kunda rivojlangan hamda rivojlanayotgan davlatlar ijtimoiy va iqtisodiy sohalarga siyosiy holatdan yondashuv shaklini yashil iqtisodiyot tamoyili asosidagi siyosatga o'zgartirmoqda. Shu davlatlar qatorida O'zbekiston Respublikasi prezidenti hamda davlat siyosati mas'ul xodimlari ushbu jarayonni tubdan o'rganib, kerakli chora-tadbirlar ko'rmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida 16-yanvar kuni 2024-yilda makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash bo'yicha ustuvor vazifalar muhokamasi yuzasidan videoselektor yig'ilishi o'tkazildi. Mazkur yig'ilishda umumiy sanoat hajmi o'sgani bilan, ishlab chiqarishda qo'shilgan qiymat 40 foizdan oshmayotganligi, bular asosan importga qaramlik, energiya iste'moli yuqoriligi va ortiqcha xarajatlar ko'pligi sababli bo'layotgani aytib o'tilgan.[2]. Ko'pgina davlatlar qatorida O'zbekiston ham ma'lum bir miqdorda iqtisodiy o'sishda muhim rol o'ynaydigan energiya resurslarini, xususan, neft, ko'mir, elektr energiyasi va gaz resurslarini import qilishga majbur bo'lmoqda. Yashil iqtisodiyotga o'tgan holda shamol generatorlari, quyosh panellari, vertikal fermalar hamda suvni tejovchi tomchilab sug'oruvchi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish importga qaramligini kamaytirishda, tabiiy va tunganmas energiya manbalaridan oqilona foydalangan holda energiya iste'molini pasaytirishda va ortiqcha harajatlarni kamaytirishda asosiy yechim bo'la oladi. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) bo'yicha agentlik fikriga ko'ra, rivojlanish va ehtiyojlarni qondirish uchun sezilarli miqdordagi uglevodordlarni talab etuvchi jahon iqtisodiyoti va ijtimoiy sohaning joriy holati o'zgartirilmasa 2050 yilda 2030 yilga nisbatan insoniyat 5 mln. kishini yo'qotishi mumkin.[3]. Ushbu siyosiy vaziyatga jiddiy yondashuv bo'lmasa aholi ijtimoiy hayotiga jiddiy zarar keltirishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili

Barqaror iqtisodiy o'sish jarayonida zamonaviy texnologiyalar va yashil iqtisodiyotning o'zni masalasi so'nggi yillarda keng muhokama qilinmoqda. Amerikalik iqtisodchi **Robert Solouning "Ekzogen o'sish" nazariyasi yoki Solou modeli** iqtisodiyotda muvozonatni va omillarning to'la bandligini saqlovchi uzoq muddatli iqtisodiy o'sish mexanizmini ifodalashga imkon beradi. Bu model farovonlikning barqaror o'sishining yagona asosi sifatida texnik taraqqiyotni ajratadi.[4]. Ushbu modelning eng muhim xulosasi shuki, kapitalni ko'paytirish bilan barqaror iqtisodiyotga erishib bo'lmaydi. Chunki kapital ko'paygandan keyin har bir uskuna avvalgisidan kamroq foyda keltira boshlaydi. Faqatgina texnologik taraqqiyot orqali barqaror iqtisodiy o'sishga erishish mumkin. Yangi texnologiyalar mehnat hamda kapital unumdorlikni oshiradi. Iqtisodiyot faqatgina yuqori darajadagi ilm-fan taraqqiyoti hisobiga barqaror o'sadi. Shuningdek, ukrainalik iqtisodchi, statistik va 1971-yilgi Nobel mukofoti laureati Simon Kuznets o'zining iqtisodiy o'sish nazariyasida ham texnologiya taraqqiyoti atrof-

muhitga hamda iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir qilishini isbotlagan[5].Kuznets egri chizig'i o'zida uch bosqichni tasvirlaydi.

1-rasm. Kuznets egri chizig'i¹

1-bosqichda Agrar iqtisodiyotdan sanoatlashgan iqtisodiyotga o'tish oralig'ida tengsizlik keskin oshadi.Ushbu jarayon zavodlar ko'paygani hisobiga ishlab chiqarish miqdorini oshiradi hamda atrof muhit bundan zarar ko'radi.

2-bosqichda Burulish nuqtasida sanoat o'rta darajadagi daromadga chiqadi va jarayon teskari tomongayurishni boshlaydi.Ushbu jarayonda tengsizlik darajasi eng yuqori boladi.

3-bosqichda Sanoatlashgan siyosatdan post-industrial siyosatga o'tish jarayonida ishlab chiqarish jarayoniga yangi texnologiyalar kirib keladi.Sanoat rivojlanadi hamda tengsizlik pasayadi.

Yana bir olim Michael Porter va Claas van der Linde (1995) ekologik standartlar korxonalarga innovatsion bosim yaratishini, energiya va xomashyo xarajatlarini kamaytirishini, shuningdek xalqaro bozorlarda raqobat ustunligini oshirishini ta'kidlaydilar. Bu yondashuv an'anaviy "trade-off" paradigmaga qarshi turadi va ekologik tartibga solishning uzoq muddatli iqtisodiy foydaliligini ko'rsatadi. Empirik tadqiqotlar, xususan Ambec et al. (2013) meta-analiz natijalari, ekologik siyosat innovatsiyani rag'batlantirsa-da, uning korporativ foydalilikka ta'siri aralash ekanligini ko'rsatadi.[6]

Barqaror iqtisodiy o'sish jarayonida bugungi kunda aylanma iqtisoyot tamoyili ham muhim masala bolib turibdi.Aylanman iqtisoyot tamoyillari orqali resurslardan maksimal foydalangan holda yuqori hamda barqaror o'sish erishish mumkin.Masalan plastik idishlarni qayta ishlab,ularga ikkinchi hayot bergan xo'jalik yuritish samaradorligini oshirish hamda atrof muhitga yetadigan zararni kamaytirish mumkin. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati tomonidan Yevropa Ittifoqining "SWITCH-Asia" dasturini amalga oshirish bo'yicha delegatsiyasi hamda Markaziy Osiyo mintaqaviy ekologik markazi bilan hamkorlikda "Markaziy Osiyoda biznes yetakchiligi, innovatsiyalar va investitsiyalar orqali aylanma iqtisodiyotni kengaytirish" mavzusida

¹ Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1–28.

uchinchi mintaqaviy muloqot tashkil etildi.[7].Chiqindilarni kamaytirish hamda ressusrlardan oqilona foydalanish barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri.

1-jadval

Qayta tiklanuvchi energiya uchun xarajatlar tarkibi²

Xarajat komponentlari	Qiymati (mlrd so'm)	YalIM ulushi (%)	AQSh dollari (mlrd)
Davlat to'g'ridan to'g'ri xarajatlari	31.969	0.39	3.2
Korxonalar kapital xarajatlari	22.391	0.27	2.2
Korxonalar operatsion xarajatlari	6.916	0.08	0.7
Bilvosita xarajatlar (transaksion)	4.230	0.05	0.4
Qisqa muddatli yo'qotishlar (strukturaviy o'zgarish)	3.780	0.05	0.4
Jami:	69.286	0.84	6.9

Ko'rib chiqilayotgan davr mobaynida ekologik tartibga solishning umumiy iqtisodiy xarajatlari tahminan 69.3 trillion so'm yoki 6.9 mlrd AQSh dollarini tashkil qildi, bu esa o'rtacha yillik YalIMning 0.84%ini tashkil etadi. Bu ko'rsatkich xalqaro standartlardan nisbatan pastroq, bu ekologik siyosatning hali boshlang'ich bosqichda ekanligini ko'rsatadi.[8]

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda barqaror o'sishga erishishda texnologiyalar hamda yashil iqtisodiyotning o'zni taqqoslab ko'rsatildi. Ilmiy-tadqiqot metodlarining guruhlash, taqqoslash, abstrakt-mantiqiy va analitik usullar qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy bazasini nafaqat O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis senati ma'lumotlari, balki tadqiqotning axborot-nazariy bazasini iqtisodiy o'sishning klassik va zamonaviy nazariyalari **Robert Solouning Ekzogen o'sish nazariyasi hamda** Kuznets o'zining iqtisodiy o'sish nazariyasi ochib berildi hamda rasmiy ma'lumotlardan keng foydalanildi. Tadqiqot natijalar asosida umumlashtirildi va xulosalandi.

Muhokama va natija

Yangi taraqqiyot bosqichida O'zbekistonda barqaror taraqqiyot yo'lini rivojlantirish yuzasidan "yashil iqtisodiyot"ga o'tish doirasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019 —2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori qabul qilindi.[9]. Qarorning ustuvor yo'nalishlaridan biri

Energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish. Ushbu jarayonni yanada takomillashtirish uchun bir nechta vazifalar maqsad qilib qo'yiladi. Bular:

² Turayev, A.K., & Qudratova, Z.M. (2024). Atrof-muhitni tartibga solishning xarajatlari va foydalari. *Journal of Marketing, Business and Management (JMBM)*, 4(5), 1–76. <http://www.jmbm.uz>

-moliyaviy texnologiyalarni modernizatsiyalash va ulardan har bir sohada samarali foydalanish;

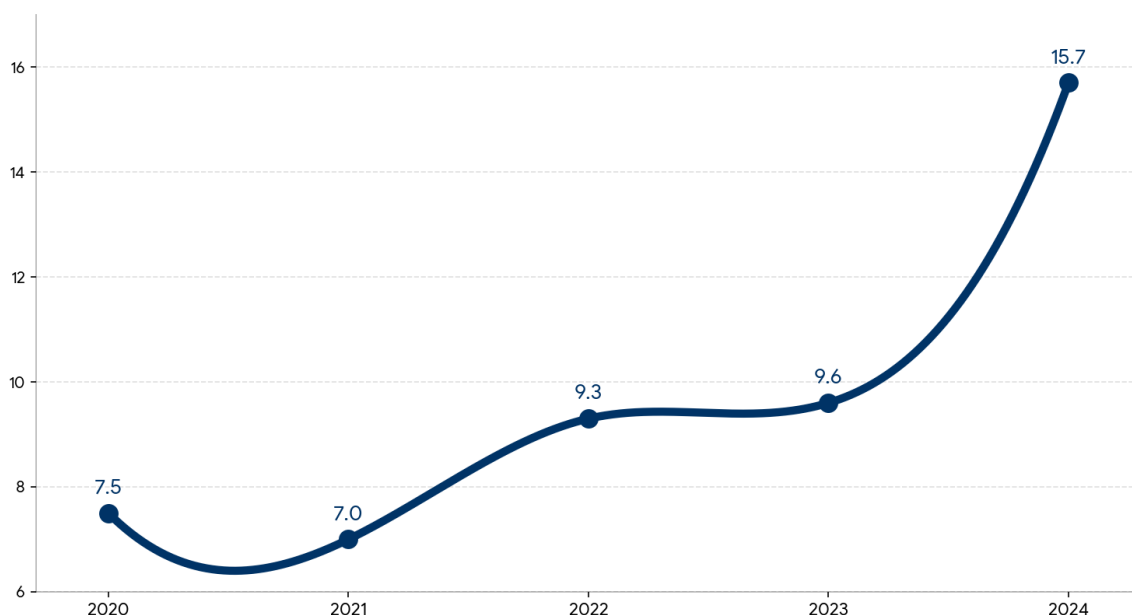
-aholi o'rtasida moliyaviy savodxonlikni oshirish;

-chet el tajribasiga ega bo'lgan mutaxassislarni ko'paytirish;

-ta'limga qo'shimcha investitsiya kiritish va xalqaro ta'lim muassalari bilan hamkorlikni yanada kuchaytirish;

Shuningdek, iqtisodiy tizimni yanada rivojlantirish maqsadida 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qarori orqali "2030-yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish islohotlari samaradorligini oshirish" chora-tadbirlari belgilab berildi.[10]. Yuqorida sanab o'tilgan vazifalar bugungi kunda bosqichma-bosqich o'z samarasini berib kelmoqda. Buning natijasini ushbu grafikda ko'rish mumkin[2-rasm]. 2020-yildagi energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning yillik ulushi 7.5% bo'lgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkichlar ikki martaga ko'paygan ya'ni 15.7% bo'lganini ko'rish mumkin.[11]. Ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalardan qanchalik samarali foydalanilsa, natija iqtisodiyotga sezilarli darajada foyda olib keladi.

Energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi (yillik)

2-rasm. Energiya ishlab chiqarishda yashil energiya ulushi(yillik)³

Bundan tashqari, o'zining yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan kreativ g'oyalari bilan tashabbus bildirgan har bir fuqaro uchun yashil obligatsiyalar joriy qilinmoqda. Shuningdek, quyosh panellari, energiya tejamkor uskunalarni o'rnatish uchun jismoniy shaxslarga "yashil energiya" krediti ajratilmoqda va u kamida 50 mln so'mgacha bo'lgan miqdorda bir necha yil muddatga 20% stavkada ajratilgan[12]. Ushbu islohotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda yashil iqtisodiyot sohasiga, zamonaviy texnologiyalar hamda iqtisodiyotning barqaror o'sishiga katta e'tibor berilmoqda.

Xulosa

³ Statistika agentligi uchun tahlil tizimi. Energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi <https://siat.stat.uz/>

Yuqorida keltirilgan fikrlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlardagi xalqaro bilim va tajribaga tayanib, kichik bizneslar hamda yashil loyihalarni moliyalashtirib, sarmoya oqimini ushbu loyihalarga yo'naltirsak ekologik barqaror iqtisodiyotga erishiladi, qachonki ma'lum bir iqtisodiy tamoyillariga e'tibor qaratilsa. Ushbu maqolada quyidagi 4 ta muhim tamoyil rivojlanishiga e'tibor qaratish taklif qilinadi:

- qonun va me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish va ijrosini ta'minlash
- ta'lim tizimi xorij tajribasi bilan boyitish
- xalqaro hamkorliklarni yanada kuchaytirish
- yangi texnika-texnologiyalar hamda bizneslar uchun investitsiyalar ajratish.

Ushbu tamoyilar mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishining asosiy poydevori bo'lib, iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichini o'sishiga va barqaror bo'lishiga olib keladi. Mamlakatda qonun tizimining ijrosini muntazam ravishda nazorat qilish hamda me'yoriy huquqiy bazani takomillashtirish sodir etilishi mumkin bolgan jinoyatlarning, xususan iqtisodiyot rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatayotgan yashirin iqtisodiyotni oldini oladi, ta'lim tizimiga xorij tajribasini olib kirish orqali esa zamonaviy va malakali kadrlarning ko'payishiga zamin yaratadi. Xalqaro hamkorlikni yanada kuchaytirish orqali zamonaviy va tejamkor texnika-texnologiyalarni mamlakat hududiga olib kirish yashil iqtisodiyot rivojlanishiga hamda iqtisodiyotning barqaror iqtisodiy o'sishga olib keladi. Bundan tashqari kadrlarni xorijga tajriba almashish uchun yuborish orqali esa xorijiy davlatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilashga hamda iqtisodiyotning har bir sohasida tajribali kadrlar ko'payishiga olib keladi. Natijada iqtisodiyotning har bir sohasi zamonaviylashuvi natijasida mamlakat barqaror iqtisodiy o'sishga erishadi.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, davlatning yashil iqtisodiyotga o'tishi bu har bir soha uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochilishidir. bundan tashqari yashil iqtisodiyotga o'tish xalqaro iqlim o'zgarishiga ham ijobiy ta'sir qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Uskenbayeva, D. B. (2025). *O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sish va atrof muhit muhofazasini ta'minlash maqsadida kichik biznes va yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari*. Marketing, (9).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati. (2024, 16-yanvar). "Makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash" videoselektori. President.uz. <https://president.uz/>
3. UNEP. (2015), Publication UNEP. United Nations Environment Program. <https://www.unep.org/topics/climate-action>
4. Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>
5. Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1–28.
6. Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship <https://www.jstor.org/stable/2138392>

7. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis senati (2026, 9-aprel). Markaziy Osiyoda aylanma iqtisodiyotni kengaytirish masalalari

<https://senat.uz/senator-request/post-4864>

8. Turayev, A. K., & Qudratova, Z. M. (2024). Atrof-muhitni tartibga solishning xarajatlari va foydalari. *Journal of Marketing, Business and Management (JMBM)*, 4(5), 1–76. <http://www.jmbm.uz>

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019, 4-oktyabr). 2019 — 2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida (PQ-4477-sonli qaror). Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/4539502>

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022, 2-dekabr). “2030-yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan islohotlari samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida” (PQ-436-sonli qaror). Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/4539502>

11. Statistika agentligi uchun tahlil tizimi. Energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi <https://siat.stat.uz/>

12. O'zbekistondagi Agrobank ma'lumotlari bo'yicha olingan <https://agrobank.uz/uz/person/loans/green-energy>

Copyright: © 2026 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

